

KYBERŠIKANANA II.

Aktéři, dopady, prevence, intervence

ZUR387

Lenka Dědková

Opakování

- Rysy kyberšikany:
  - Útoky jsou agresivní a **záměrně ubližující** (uskutečňované individuálně nebo skupinou)
  - **Opakované**
  - **Mocenská nerovnováha** (oběť se nemůže efektivně bránit)
  - Odehrává se **prostřednictvím internetu či mobilních telefonů**
  - Oběť útoky vnímá jako **zraňující** (nejde o přátelské škádlení nebo vtipkování)

Známé případy CB

- Star Wars kid (Ghyslain Raza) (2003) – „první případ CB se závažnými důsledky“
- Ryan Halligan (2003)
- Megan Meier (2006)
- Ania Halman (2006)
- Amanda Todd (2012)

Aktéři kyberšikany

- Reminder: šikana a kyberšikana se často prolínají
- Šikana vzniká ve specifickém kolektivu, je to skupinový jev
  - Narušené vztahy a skupinové normy
  - Šikana se rozvíjí tam, kde to kolektiv nějakým způsobem toleruje a umožňuje
  - → nepřeceňovat roli osobnostních prediktorů, i když se o nich mluví nejčastěji

Aktéři kyberšikany: kolektiv

- V kolektivu (třídě) – různé pozice v hierarchii, většina lidí někde uprostřed
  - Po ustálení kolektivu se pozice obtížně mění
- Šikanu lze chápat jako maladaptivní způsob získávání vyšší pozice
  - „Funguje“ pouze tam, kde kolektiv takové chování toleruje nebo akceptuje
  - Pokud jsou skupinové normy nesouhlasné (kolektiv agresivní chování odmítá), pak agresorovi jeho pozice naopak klesá a šikana se typicky dál nerozvíjí
  - Třída/škola ale může být složena z více skupin, které mohou mít různé normy → pokud vlastní/členská/referenční skupina agresivní chování uznává, vliv jiných skupinových norem (i pokud jsou ze stejné třídy) klesá

Aktéři kyberšikany: kolektiv

- Oslabená role pozic ve skupině
  - I člověk s vyšší pozicí se může stát obětí
  - I člověk bez (tiché) podpory ostatních se může stát agresorem
- (Anonymní) kyberšikana může přesto stále zvyšovat subjektivní hodnocení vlastní pozice tím, že nad někým získá převahu (sociální srovnávání)
  - → zvyšování sebehodnocení

Aktéři kyberšikany: oběti

- Často ti s nízkou pozicí ve skupině
  - Ale neplatí, že všechny děti s nízkou pozicí jsou šikanované
- Tradiční šikana: plachost, stydlivost, nejistota, úzkostnost, vzhled, sebevědomí, málo přátel..
- Olweus: 2 typy obětí: pasivní a „provokatér“
- Kyberšikana: díky snazšímu provedení mohou být oběťmi častěji agresivní děti (odplata), ale i ti s jinak dobrým zázemím
  - Častěji používají internet, častěji internet využívají ke komunikaci, častěji navštěvují „rizikové“ online stránky (extremistické, pornografie)
  - Častěji na internetu sdílejí osobní údaje (jak na profilech, blozích, tak v osobní komunikaci)

Dopady u obětí

- Bezprostřední
  - vztek, smutek, bezmoc, strach, sebeobviňování a pláč
- Přetrvávající
  - fyzické (psychosomatické), emoční (úzkost, osamělost, deprese, výkyvy nálad, strach), v chování (hádky s okolím, agresivní chování, zneužívání návykových látek, absence ve škole)
  - U CB: vyhýbání se internetu
- Dlouhodobé
  - Naučená bezmocnost, sebeobviňování, nízké sebehodnocení, narušené vztahy a potíže v navazování vztahů nových

Aktéři kyberšikany: agresori

- Neoblíbené děti, nejistota, osamělost, nižší sebevědomí, nižší sociální dovednosti, impulzivita, hyperaktivita, pozitivní postoje k násilí, vyšší míra delikventního chování
  - Motivace pro šikanu – kompenzace vlastních nedostatků, upevnění (zlepšení) pozice ve skupině - protože to nedokážou jinak
- Někteří ale i velmi oblíbení, zdatní manipulátoři
  - Motivace – udržení/zlepšení pozice, protože to považují za efektivní způsob, i když by to dokázali i jinak
- Nižší empatie
- CB:
  - častěji mezi nimi oběti tradiční šikany (záleží na výzkumu)
  - Častěji online, vyšší vnímané digitální dovednosti

Dopady u agresorů

- Podobné jako u obětí
  - psychosomatické potíže, problémy ve vrstevnických vztazích, nepozornost a absence ve škole, zhoršený prospěch, vyšší míra delikvence
  - sebehodnocení – komplikované, mohou mít vyšší i nižší

Gender

- V tradiční šikaně
  - Přímá šikana – více chlapci (oběti i agresori)
  - Nepřímá šikana (vztahová) – více dívky
  - Avšak – celkově je častější šikana přímá
- CB
  - Některé výzkumy neuvádějí žádný rozdíl
  - Často ale větší podíl dívek na straně obětí
  - Záleží patrně na formě CB a konkrétního měření

Aktéři kyberšikany: oběti/agresoři

- mix charakteristik obětí i agresorů
- Problémové chování, neoblíbení, často i ze strany učitelů
- Nejvyšší dopady

Aktéři kyberšikany: přihlížející

- Významná role v celém procesu
- Různé „zapojení“
  - Aktivní (pomoc oběti/agresorovi)
  - Pasivní (rozdíl vnitřní souhlas vs. nesouhlas)
- Většina dětí a dospívajících s šikanou nesouhlasí
- Přesto ale většina zůstává pasivní
- To je často agresorem i obětí interpretováno jako souhlas

Akteři kyberšikany: přihlížející

- Ti, kteří aktivně pomáhají obětem:
  - Jsou častěji dívky (chlapci naopak častěji pomáhají agresorovi)
  - Mladší děti pomáhají více než starší
    - Starší mají vyšší konformitu vůči skupině, zároveň mezi staršími bývají agresori populárnější
  - Jsou empatičtější, emočně vyrovnanější, mají vyšší důvěru v to, že svým chování mohou oběti skutečně pomoci
- Co přihlížejícím brání:
  - Strach, aby situaci nezhoršili
  - Strach, aby se sami nestali dalším terčem
  - Nevědomost (co dělat)

Aktéři kyberšikany: přihlížející

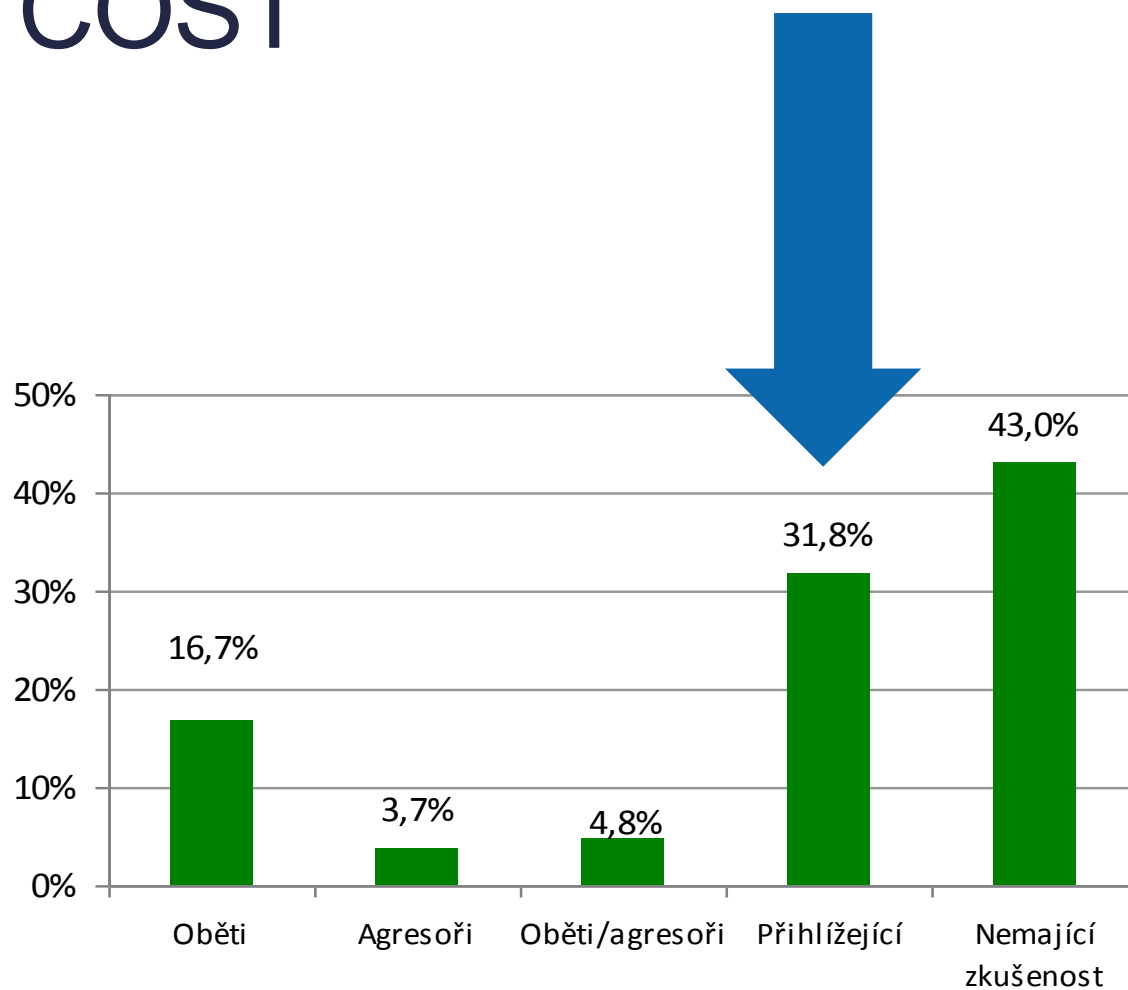
- Členská skupina – lidé častěji pomáhají členům své vlastní skupiny
  - Pokud je agresor kamarád, spíše pomůžou agresorovi

Aktéři kyberšikany: přihlížející

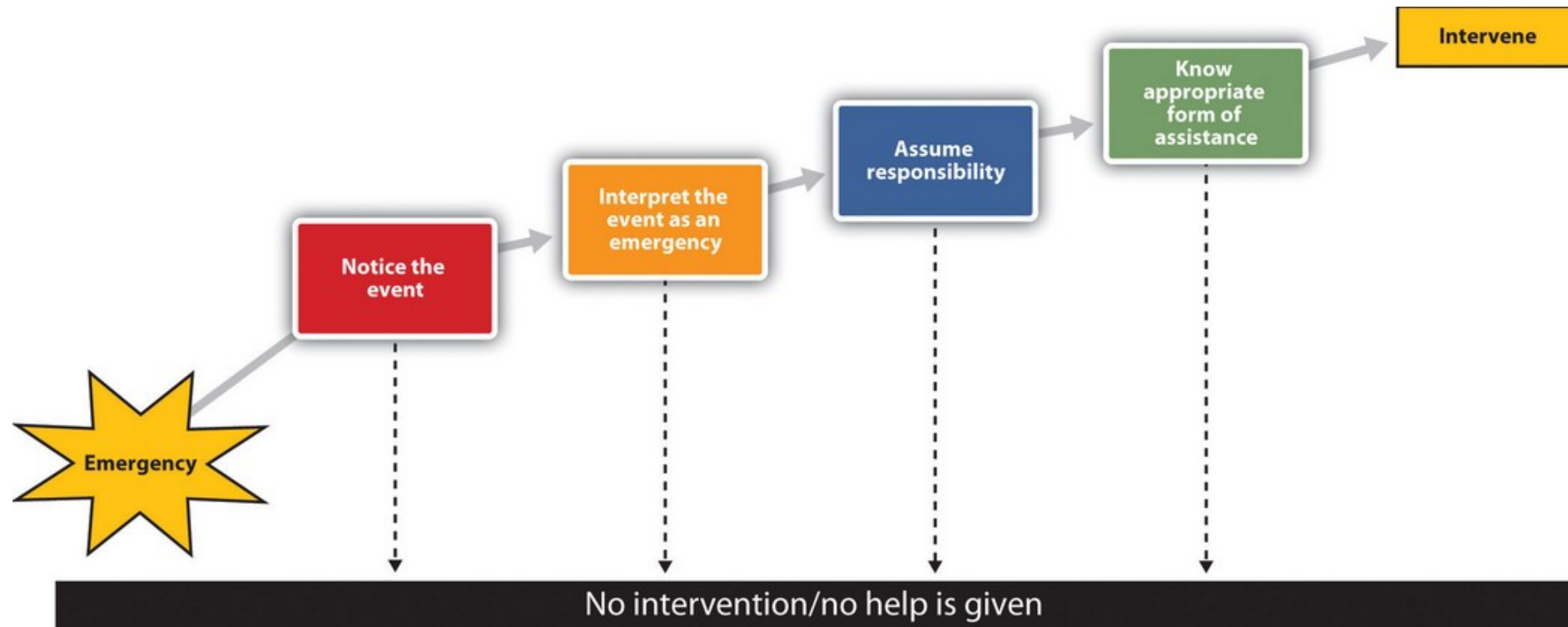
- U kyberšikany vliv online prostředí
  - Menší zábrany zakročit ve prospěch oběti
  - Ale také snadnější podpora agresora
  - Nečinnost může být interpretována jako tichý souhlas
- Významná role v šíření zraňujících materiálů (přeposílání linků, komentáře, ukládání a nové zveřejnění)

Aktéři: COST

Bystander effect

CB: co ovlivňuje, že si všimneme?

👍❤️ 8

👍❤️😱 818

Notice the event

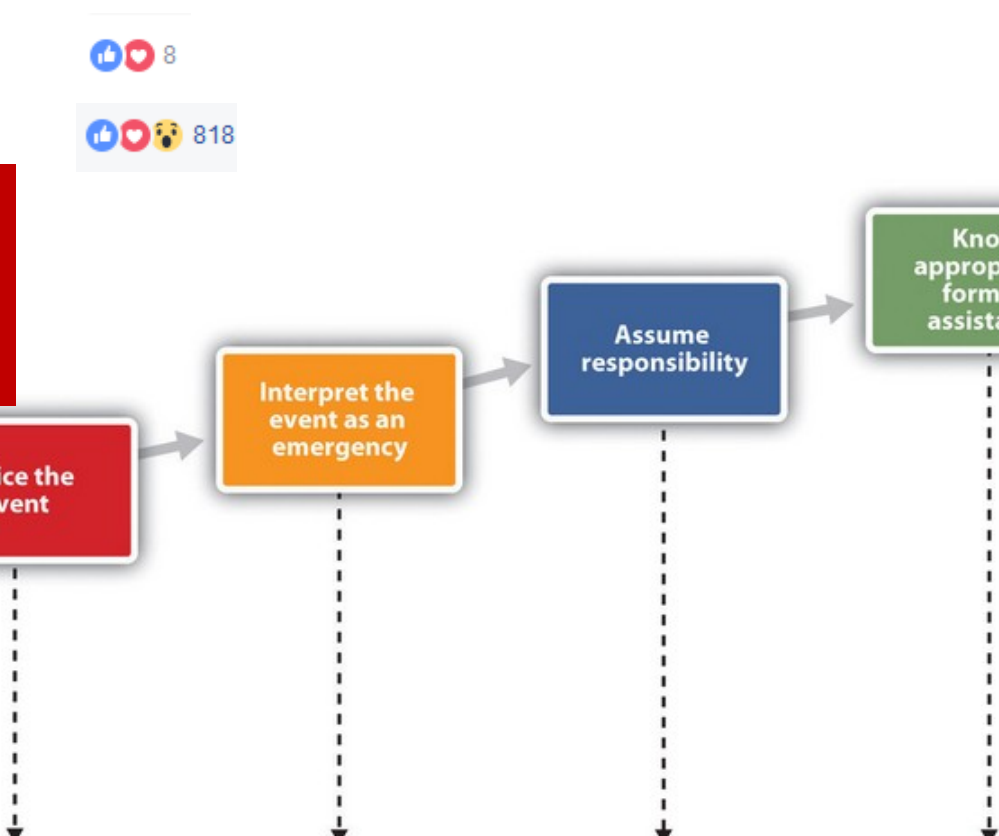
Interpret the event as an emergency

Assume responsibility

Know appropriate form of assistance

Intervene

No intervention/no help is given

CB: obtížná interpretace, probíhá ještě?

Notice the event

Interpret the event as an emergency

Assume responsibility

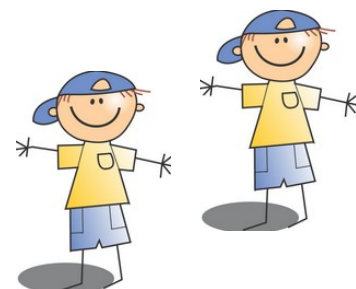
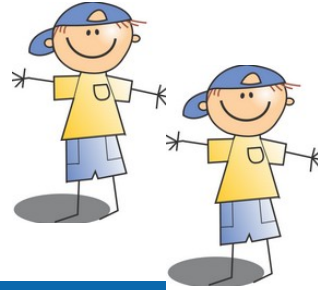
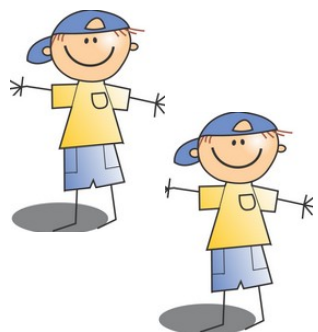
Know appropriate form of assistance

Intervene

Emergency

No intervention/no help is given

CB: neviditelní ostatní

Notice the event

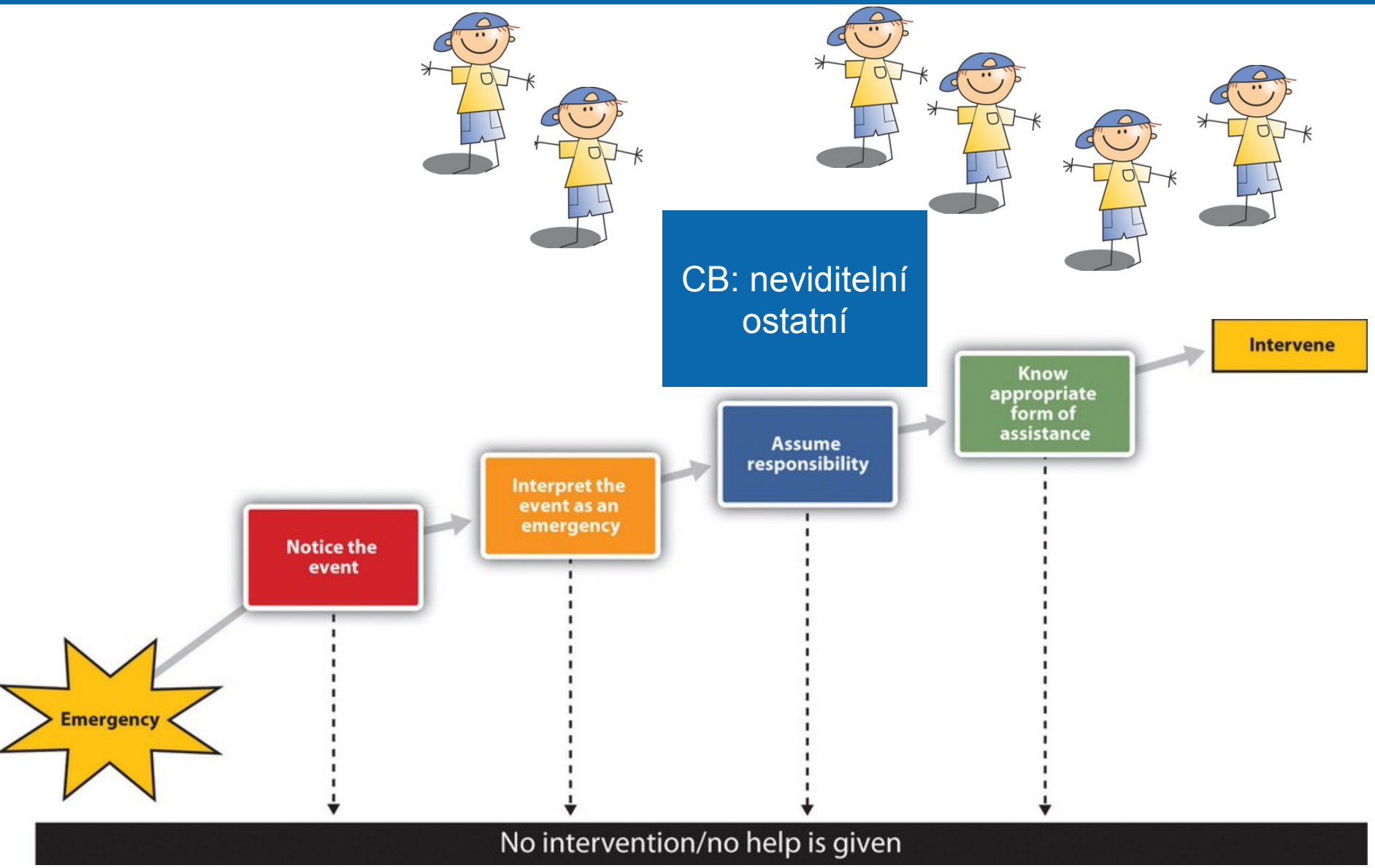
Interpret the event as an emergency

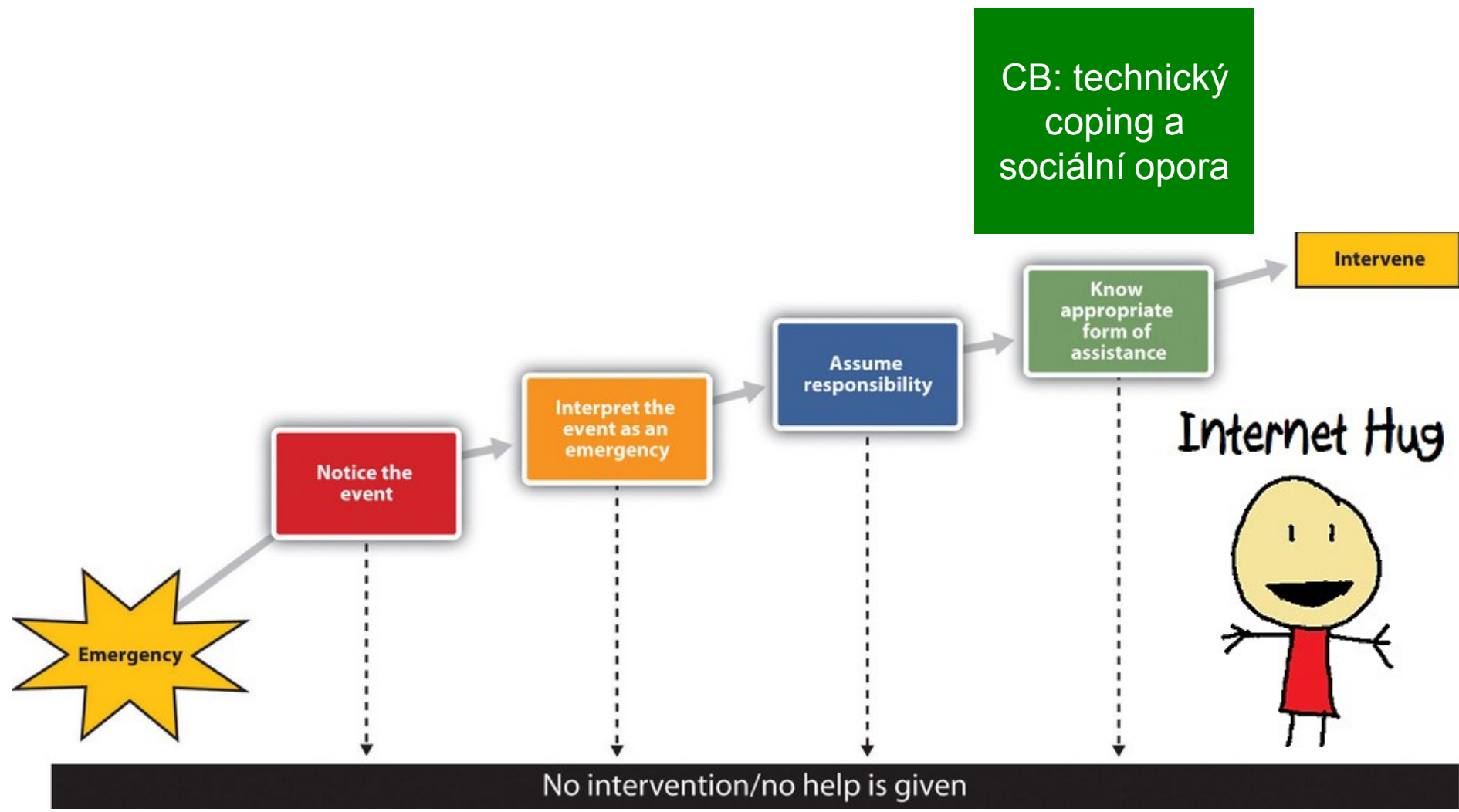
Assume responsibility

Know appropriate form of assistance

Intervene

No intervention/no help is given

Častěji pomáhají známí oběti, s vyšší empatií, prosociálním chování, vlastní zkušeností v roli oběti a ti, co jsou požádáni o pomoc

Dopady - přihlížejíci

- Obavy, že se sami stanou obětí – úzkostné pocity, hněv, bezmoc
- Pomáhající oběti
  - Úspěch – upevňování pozitivního chování
  - Neúspěch – příště už spíše nepomohou
- Pomáhající agresorovi
  - Pokud je šikana nepotrestána a mají zisk (např. vyšší popularitu) – upevňování negativního chování
- Je otázka, zda v CB jsou dopady na přihlížejíci tak silné jako u tradiční šikany (spíše ne)

Copingové strategie

- Coping – mechanismus zvládání stresových situací
  - Cílem je snížit stres, uklidnit emoce
- Zaměřený na emoce
  - Na zvládnutí nepříjemných pocitů souvisejících s problémem
  - (nejen) když je problém neovlivnitelný
- Zaměřený na problém
  - Vymezení problému, hledání řešení, zkoušení řešení

Copingové strategie

- Technicky zaměřené strategie
- Vyhýbání se a ignorace
- Disociace – oddělení světa online a offline
- Přerámování (nebo také kognitivní přerámování)
- Odplata
- Přímá konfrontace s agresorem
- Vyhledání sociální opory

Technologický coping

- Mazání ubližujících zpráv
- Nahlášení obsahu administrátorovi
- Smazání agresora z kontaktů
- Blokování účtu/telefonního čísla
- Omezení používání internetu – konkrétních stránek nebo celkově
- ...

Prevence CB

- **Vzdělávání** – nejen děti, ale i rodiče
  - CB, digitální gramotnost, disinhibice
  - CB jako něco nežádoucího
  - **Sociální kompetence**
- Neizolovat se, nevracet útoky, svěřit se, dát najevo, že takové chování je mi nepříjemné, požádat o pomoc
- **Normalizovat oznamování CB**
  - Nestydět se nahlásit, co se děje – administrátorovi, rodičům nebo ve škole

Intervence

- Známý agresor > tradiční šikana?
  - Ano > řešení offline (škola, rodiče, PPP)
  - Ne > technická řešení, vzdělávání
- Neznámý agresor
  - Pouze online > technická řešení
  - Přejít do RL > řešení offline
- I u CB je možné kontaktovat policii
  - Ne vždy nejlepší postup (pokud je agresor ze školy)

Závěrem

- CB je relativně nový fenomén, který se stále zkoumá
- Není důsledkem využívání internetu – internet se jen stal dalším nástrojem, kde šikana může probíhat
- Potřebná je především osvěta
  - aby oběti věděly, co dělat a nebály se říct si o pomoc
  - aby si „agresoři“ uvědomovali, že svým chováním na internetu mohou ubližovat

Literatura

- Černá, A., Dědková, L., Macháčková, H., Ševčíková, A., & Šmahel, D. (2013). *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada.
- Gradinger, P., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2009). Traditional bullying and cyberbullying: Identification of risk groups for adjustment problems. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 205-213.
- Macháčková, H., Dědková, L., Ševčíková, A., & Černá, A. (2012). *Online obtěžování a kyberšikana II* (Research Report). Dostupné na: http://irtis.fss.muni.cz/wp-content/uploads/2013/06/COST_CZ_report_II_CJ.pdf
- Parris, L., Varjas, K., Meyers, J. & Cutts, H. (2011). High School Students' Perceptions of Coping With Cyberbullying. *Youth & Society*, XX(X) 1–23.
- Price, M., Dalgleish, J. (2010). Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 29 (2)
- Riebel, J., Jäger, R.S., & Fischer, U.C. (2009). Cyberbullying in Germany – an exploration of prevalence, overlapping with real life bullying and coping strategies. *Psychology Science Quarterly*, 51 (3) 298-314.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Snakenborg, J., Van Acker, R., & Gable, R. A. (2011). Cyberbullying: Prevention and intervention to protect our children and youth. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 55(2), 88-95.
- Vandebosch, H. & Cleemput, K. Van (2009). Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims. *New media & Society*, 11(8), 1349–1371.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M., & Leaf, P. J. (2007). Examining the Overlap in Internet-Harassment and School Bullying: Implications for School Intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 42-50.